

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

№ 1

ՄԱՍՍԱՅԱԿԱՆ ՍԵՐԻԱ

№ 1

ԶԱՎԵՆ ՄԱՐԳԱՐՅԱՆ

ԽԱՆԳԱՐԻ ԶՆԵՐԸ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ ՀԱՅԿՈՈՊԻ
ՅԵՐԵՎԱՆ

1930

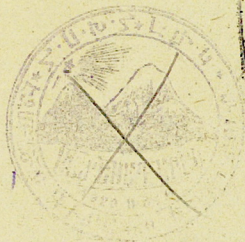

ԶԱՎԵՆ ՄԱՐԳԱՐՅԱՆ

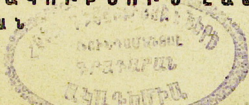
ԽԱՆԳԱՐԻԶՆԵՐԸ

(ՄԻ ՊԱՏԿԵՐ ԿՈՈՊԵՐԱՏԻՎ ԱՆՑՑԱԼԻՑ)

A I
8651

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ ՀԱՅԿՈՈՊԻ
ՅԵՐԵՎԱՆ 1930

ՀԱՅԿՈՐՈՒՄԻ ՏՊԱՐԱՆ
ՄԱՐԶՍԻ ՓՈՂ. ԽՆ 29
ԳՐԱՌԵՊ. ԽՆ 5819բ.
ՏԻՐԱԺ 5000 Խ. 409

ԽԱՆԳԱՐԻՉՆԵՐԸ

1.

Մուքելանց Յեզորի մանրավաճառի խանութը գտնվում էր գյուղի կենտրոնական փողոցում:

Դա մի փոքրիկ նկուղ էր, պատերն ու առաստաղը մշտական խոնավ ուղից բորբոսնած: Հնմաշ ու սևացած դարակների վրա անփութորեն լցված էյին փտած խնձորներ, ցեց ընկած թթի չամիչ, մի քանի հատ մոմ և զանազան մանր մուկեր ապրանքներ:

Ինչպիսիքն էլ, դարակի վրա շարված էյին մի քանի թուփ չիթ, բյազ ու հասարակ կտորեղեն: Սրանք էյին մանրավաճառ Յեզորի խանութի ապրանքները:

Բայց գաղտնի ծախում էր մի ուրիշ բան էլ: Գյուղացիք հաճախ մտնում էյին նրա խանութը «կոկորդները թրջելու»: Այդ ժամանակ Յեզորը դարակի յետևի մուկ խորշից դուրս էր հանում մի տկճոր և լցնելով բաժակները, շողորթելով հրամցնում էր գյուղացիներին: Հետո յերբ փողերն առնում էր, խորամանկորեն ավելացնում էր:

— Ձեր խաթրու ա վոր ես դահրումար արաղը ծախում եմ, թե չե ով ա գլխիցը ձեռ վեկալել բանտերումը փտելու. դուք ձեր աստված, մարդու բան չասեք:

Գյուղացիները խոստանում եյին, վոր մարդու չասեն և խմելուց հետո որորվելով դուրս եյին գնում Յեզորի խանութից:

— Այ կթու կովեր են հա—նրանց յետևից հայտնում եր Յեզորն ու փողերը դարակի արկդում թրխկացնելով բեխի տակ ծիծաղում:

Յեզորի խանութում իր մշտական տեղն ունեւ գյուղի նախկին, իսկ այժմ անգործ տիրացուն:

Խանութի մուտք անկյունում, մի փայտյա կոճղի վրա նստած մերթ ննջում եր, և կամ զրուցում Յեզորի հետ: Վորպես հին ձրիակերի, նա Յեզորի անբաժան այցելուն եր, այդտեղ նստում եր և յերբ գյուղացիները գալիս եյին «կոկորդները թրջելու» նրան ել եյին խմեցնում «իւրենց հաշվից» և տիրացուն մեծ ախորժակով ծծում եր իրան պարզած ողին, այդտեղ անցկացնելով իր որերը:

Որը կերակի յեր: Մայր մտնող արեգակն իր վերջին շողերն եր հավաքում դաշտերի վրայից, լավում եյին տուն դարձող նախիրի բառաչն ու այծերի մկկոցը:

կեսորվա տոթը կոտրվել էր, ողն սկսե-
եր զովանալ և մեղմ քամու հոսանքից բարդիլ
ները նազանքով որորում եյին իրենց կանաչ-
տերևախիտ կատարները:

Գյուղի մի նեղ փողոցով գլուխը կախ,
մտքի գնացած, անցնում էր տիրացուն: Նա հե-
վում էր ու աշխատում քայլերն ավելի արա-
զացնել:

Նրա փալասե արայի գողգոված մասերը ճո-
ճում եյին, դեռ ու դեն եյին շարժվում նույն-
քան արագ ինչպես և վոտները, վորից լավում
էր նրա ողուց փչացած թոքերի հետքը: Փողո-
ցով անցնող հատ ու կենտ գյուղացիք իսկի չե-
յին ել նայում նրա կողմը, յերեի մտածելով—
հի, նախկին քելեխ ուտող և տեքտերի յեռեից
քաշ յեկող ձրիակեր մարդն է, ով ե ալեւս դրանց
յերեսին նայողը:

Հասնելով մի ուրիշ փողոց, հանկարծ ծըռ-
վեց դեպի աջ և մի մեծ դարպասով մտավ մի
բակ, ուր խաղում եյին մի քանի մեծ ու փոքր
յերեսխաներ:

— Աղջի, հայրիկդ տանն է—հեալով հարց-
րեց նա մի աղջկանից, վորն առանց նրա յերե-
սին նայելու և շարունակելով իր խաղը պատաս-
խանեց.

— Տանն է:

Տիրացուն կիսամաշ սանդուխքներով բարձրացավ վեր ու մտավ մի սենյակ։ Դռան ձայնից սթափվեց թախթի վրա նստած Յեգորը, վոր քունը տարել, նղըղել, ննջում էր։ Տեսնելով տիրացուին, նա սթափվեց, քունն իսկույն փախավ, կիսախուր աչքերը լայն բանալով, հարցրեց.

— Ադա, ի՞նչ ա պատահել, խի՞ յես շնչա-կտուր ըլնում։

— Տունդ քանդվումա, այ Յեգոր, — համարյա թե բղավեց տիրացուն։

— Վա, ցնցվեց Յեգորը նստած տեղում, վորից թախտը ճռուց — ադա, մի պարզ ասա տեսնեմ ի՞նչ ա պատահել ե։

— Տո՛ւ, մեր գյուղում կոռպերատիվ են կազմակերպում։

Բոպեյապես Յեգորի դեմքը գունատվեց, շնչառությունն արագացավ, ձեռքերն սկսեցին դողալ ու յերբ թախտից թռավ ցած, վոտքերն ասես ել չեյին ուզում հնազանդվել նրան։ Վհրքան զզվելի յեր հնչում նրա ականջին կոռպե-րատիվ բառը։

— Ո՛վ ե կազմակերպելու, — հազիվ կարո-զացավ հարցնել Յեգորը։

Տիրացուն սկսեց.

— Յես գյուղամիջումն եյի, մեկ ել ական-

Ղիս հասավ, վոր Հայկոտպից մարդ ե յեկել ու
ես գիշեր պետք ա ժողով կազմակերպեն: Ասում
են հենց եդ ժողովումն ել գեղացիներին պետք
ե կոտպերատիվի անդամ գրեն. յես ինքս աշ-
քովս տեսա են յեկած մարդին, վոր նստած եր
խրճիթ ընթերցարանումը, ջահելների հետ մաս-
լահաթ եր անում:

— Եհե... յես կորած եմ տիրացու, դրանք
ինձ կուտր կդցեն, տունս կքանդեն, յեթե կազ-
մակերպեն եդ կոտպերատը. ասա, ի՞նչ անենք,
տնաշեն, գոնե մի քանի որ առաջ իմացնեյիք,
մի ճար կգտնեյինք:

— Այ տնաշեն, յես հո Յեսայի մարգարեն
չեմ վոր գուշակեյի, յա կամ ո՞վ ա իմանում
դրանց սեկրետները, ամեն որ մի նոր սատա-
նայական բան են հոգդոբում, բայց իմ կարծի-
քով դեռ ուշ չի, յեթե խելք-խելքի տանք մի
բան մտածենք գործը խանգարելու:

— Վճնց, խանգարենք, այ թե լավ կլիներ
հա... Դե ասա, տիրացու, դու ինքդ գիր անող,
Սողոմոն իմաստունի գրվածքը խառնշտորոդ
մարդ ես, բա ել վճր որվա գիտունն ես, մի
հնար, մի ֆանդ գտիք, յա մի թլիսմ արա թող
եդ գործը բարաստվի, քաջե կարկուտ գա գըլ-
խըներին, յա խրճիթի կռուրը փռւլ գա, մնան
տակովը, կոտպերատիվի բանը խանգարվի գնա:

— «Բանք ծերոց հաստատեն», ասմա սուրբ գիրքը, իր իմաստությունով փքվեց տիրացուն, — եղ յերեխեքը հալա թող գնան ճան խաղան, մենք մեր բանը պիտենք, հլա դու են արադի բութուլը բեր դնենք առաջներս, մի խելք-խելքի տանք, տեսնենք ինչ ենք անում:

— Ես սհաթիս, ասաց Յեզորը և մոտենալով պատի դիմաց դրված պահարանին, բաց արեց, հանեց մի շիշ ողի, մի ափսեյով «չարագ», յերկու բաժակ ու դնելով մեջ տեղ, յերկու «քյալլաներ» դեմ առ դեմ նստան ու սկսան «մասլահաթ» անել կոոպերատիվի գործը խանգարելու մասին:

2.

Խրճիթ-ընթերցարանում կենդանություն եր տիրում: Փոխոգկում, կոմբլիշ, կոմյերիտականներ և գյուղական ուրիշ ակտիվներ իբրա գլխով եյին դիպել, դուրս սւ ներս եյին անում, վագավզում, անհետանում, ելի գալիս, ելի գնում եյին և նրանց յետևից գյուղացիները շարան-շարան գալիս լցվում եյին խրճիթ ու նստում:

Բայց մյուս կողմում, քնած չեք խանութպան Յեզորը, նրա հետ ել տիրացուն: Անցած որվա «մասլահաթից» հետո, տիրացուն շատ չեք նստում խանութում: Նա իր հաստ ձեռնափայտը

Թրկացնելով ծուռ ու մուռ փողոցների քարերի վրա, թրևում եր ամեն տեղ մտնում աները, հայտնվում «չարսվի» հավաքատեղերում, կանգնում փսփսում եր սրա նրա հետ, վոմանց ել մի կողմ քաշելով, քիթները կախած, խոսալով անհետանում, մեկ ել հայտնվում խանութում, ու Յեզորը դարակի յետևն անցած, անդադար արաղ եր տալիս յեկողներին։ Այդ ուր Յեզորը ծիծաղյերես եր դառել, առատաձեռն, վոչ վոքից կոպեկ չեր առնում, այլ պատվում եր իր հաշվից, ասելով.

— Աղբեր, մի ուր ել խմեք իմ սչոտից, ձեզ պես աղբեր տղերքի շնորհիվ չեմ, վոր յես ես ուր մի կտոր հաց եմ ուտում։

— Քո հացն ել նրանցն ա հո, ով չի կերել քո սեղանից, ավելացնում եր տիրացուն և ողին կուլ եր տալիս։

— Կյանքս չեմ խնայի, ասում եր Յեզորը, գիտեմ, վոր բոլորն ել իմ նեղ տեղ ընկած ժամանակը վոչինչ չեն խնայի։

— Ծղպես ա, եղպես ա, կթկնում եյին խմողներն ու դուրս գնում։

Բայց տիրացուն ամենքին փսփսում, կարգադրում, սովորեցնում եր այն, ինչ վոր վորոշված ժամին պետք ե նրանք կատարելին հոգուտ Յեզորի։

Այդ որը Յեզորը սովորականից շուտ կող-
պեց խանութը և տիրացուի հետ շտապեցին տուն:

Նրա բնակարանի խորքում առանձնացած
մի գաղտնի սենյակում վառվում եր լամպարը,
և աղոտ լույսի տակ, մինդարի վրա ուտելիք-
ներով ու խմիչքերով լի սեղանի շուրջը նստած
եյին Յեզորն ու տիրացուն, բայց դեռ ձեռները
չեք գնում դեպի գինու շշերն ու յեփած հա-
վերը, մսի խաշլաման. նրանց հայացքները հա-
ճախ ուղղվում եյին դեպի գուռը, ըստ յերե-
վոյթին սպասելով կարևոր հյուրերի:

— Քեզ հաստատ խոսք տվին վոր կգան,
հարցրեց Յեզորը տիրացույին.

— Վոնց չե, կտրուկ պատասխանեց տի-
րացուն:

— Վայթե խաբեն:

— Հորդ ողորմի. նրանց կաշին դարախա-
նում եմ ճանաչում. գինու և ուտել-խմելու հա-
մար գլուխները վրաները չեն. նրանք բոլորն
եւ մեր մարդիկն են՝ գյուղխորհրդի նախագահը,
մեկել-մյուսները քիչ չեն նստել քո սեղանի
գլխին, կերել-խմել:

— Ինչ ես ասում տնաշեն, վոգևորվեց Յե-
զորը, իմ փողը, ցորենն ես բոպեյիս նրանց վրա
քնում ե. յես եւ համարում եմ կորած, գիտեմ,
վոր նրանք մի որ ինձ պետք կգան, նրանք իմ

մասսարի մարդ են, խոսքիցս ել դուրս յեկողը
չեն:

Այդ ժամանակ սրահուսկ լսվեց վոտնաձայ-
ներ...

— Չասացի՞ վոր իմ մարդիկն են, քչփչաց Յե-
գորն ու վեր կացավ դիմավորելու յեկվորներին:

Ներս մտան թվով 4 գյուղացիներ վորոնք
Յեգորի առաջնորդությամբ մոտեցան սեղանին,
ուր տիրացուն վոտքի յելած, ընդունեց բոլորին:

— Տնաշեններ, ասաց նա շողոքորթելով,
փորս վեց-վեց ա անում, համա մեղքս գալիս
մ առանց ձեզ բերանս տանել ես մեռոնի պես
դինին ու թլթլան, չաղ հավերը, դե նստեք,
նստեք:

— Համեցի, ընկեր նախագահ, համեցի վեր,
տիրացու, եդ բարձր դիր նախագահի տակը թող
դինջ ըլնի. տղերք, ապա դարձավ մյուսներին,—
հո չեք ամաչում, տունը ձերն ա, յես հեչ բան
չեմ եստեղ, ասում եր Յեգորը:

Նախագահը բռնեց իր տեղը, Յեգորի և տի-
րացուի մեջտեղում, բարձի վրա, մյուսներն
եւ շարքով բռնեցին իրենց տեղերը, տիրացուն
խաչակնքեց սեղանն և կեր ու խումն սկսվեց:

Առաջին բաժակը նախագահը վերցրեց ու
խմեց Յեգորի կենացը, բարեմաղթելով նրա
գործին, առևտրին հաջողություն:

— Իմ հաշոդությունն ել ձեզանով և տը-
ղերք, ասաց Յեզորը, իմ ունեցածն ել, ձերն
և, իմ տունը և խանութը միշտ բաց և ձեզ
համար, քանի կարաք կերեք, խմեք, տարեք,
թե վոր խոսամ, ասեք Յեզորը վատ մարդ և։

— Շնորհակալ ենք, շնորհակալ ենք, կե-
նացդ, միաբերան կրկնեցին բոլորն ու խմեցին։

Բայց գլխավոր դերը վերապահված եր տի-
րացուն, նա վերցնելով բաժակը, անմիջապես
կպավ Յեզորին վտանգ սպառնացող կոռպերա-
տիվի խնդրին, ասելով, վոր—եա հացին մենք
«քոռ» պետք ե մտիկ տանք, յեթե թողնենք
դուխ գա եդ բանը և ես մարդը կործանվի։

— Դե ջանըմ, ինչ վոր դրված և մարդուս
ճակատին, պետք և լինի. չքմեղացավ Յեզորը,
ինչ կարող ենք անել։

— Այ մարդ, դու հենց եդ գլխից զաթի
եղպես ես, վրա բերեց տիրացուն,—դու քու
տանից-տեղից, ունեցածից ձեռք վերցրած մարդ
ես. բայց մենք հո խելքներս հացի հետ չենք
կերել, բաս ել վոք որվա համար ենք. մեր նա-
խագահի քյալլեն սաղ ըլնի, ուզենա մի մատի
շարժումով փողմիշ կանի եդ կոռպերատիվ բանը։

— Հա, հա, հա... են կողմից կեղծ ծիծա-
ղով հեգնեց յեկողներից մեկը, տիրացու, ար-
դեն փողմիշ ելած և...

— Վոնց, վրա պըծավ տիրացուն, արդեն
ժողով ւ, եդ հարցը պետք է վճռվի եսոր իրիկուն:

— Ժողովը կարող ւ լինել, բայց ով պետք
ա մատ բարձրացնի, կամ թե անդամ գրվի. հե-
ղինակորեն ասաց նախագահը:

— Զանրմ, Հակոն գիդի, նախիրը դվորը
կըլի... ասաց Յեգորն իր հոգու մեջ զգալով մի
բերկրանք:

Տիրացուն հրճվանքով բռնեց Յեգորին, վոր
ուզում եր ասել—հը', վոնց ւ իմ քյալին, ա-
պա վեր առավ բաժակը և նորից խմեց նախա-
գահի և իր ներկա ընկերների կենացը:

3.

Խրճիթ-ընթերցարանում ժողովն սկսվել եր.
խոսում եր Հայկոսպի հրահանգիչը, պարզելով
սպառնկողությունացիայի քաղաքական ու տնտեսա-
կան մեծ արժեքը, նրա տված ոգուտները, ապա
կանգ առնելով այն բանի վրա, թե ինչպես չար-
չիններն ու մասնավոր խանութները կեղեքում
են աշխատավոր գյուղացիությանը:

— Շիշտ ես ասում, բարձրացավ ժողովա-
կաներից մեկը,—մեր գյուղի խանութպան Յե-
գորը շաքարի ֆունտը ծախում ա մի մանեթով
ու բացի եդ, գաղտնի խմիչք է ծախում և զոր-
գացնում է հարբեցողությունը:

— Տո՛ւ, յեղբայր, նրա ինչն եք ասում, ինչ ասես չի անում, վո՛րքս մեզնից պարտքի մեջ թաղված չի, և տալով-տալով չենք ազատվում Յեգորից։

Բայց այդ ժամանակ յետի անկյուններից բարձրացավ կասկածելի դեմքով մեկը, վորի աչքերը կարմրել, քիչ եք մնում բիրբերից դուրս թռչեն, իսկ յերեսն ալքոհոլի գոլորշուց ուռել, յեփած բազուկի գուլն եք ստացել։ Նա խռպոտ ձայնով մի անգամից վրա պրծավ և սկսեց բղավել։

— Ինչի՞ յեք սուտ ասում, ինչ վատ մարդ և՛ Յեգորը. մնաս ե տվել, վոր ամեն տարի գարնանը հորերը հանում և՛ և բոլորիդ ուտելու հաց, սերմացու, փող և՛ տալիս, վո՛րիդ նա չի ոգնել իր ունեցածով, վոր հիմի նստել եք եստեղ ու նրան բամբասում։

— Դուքս, դուքս եդ հարբեցողին, այս ուայն կողմից լավեցին ձայներ։

— Ո՛ւմը դուքս անեք ադա՛, թեքերը յետ քաշելով և բռունցքը շարժելով պատասխանեց առաջինն ավելի բարձրացնելով ձայնը— հալա մի փորձեցեք, տեսնենք ով կփոշմանի։

— Նախագահ, նախագահ, ուր ա մեր նախագահը. ինչո՛ւ չի յերևում։

— Դյուղամիջումը մարդիք և՛ կանչում... պատասխանեց մեկը...

— Ախր ինչի՞ յես սուտ ասում, բղավեց մի ուրիշը, Յեզորի կողմից յեկածներից մեկը— հենց դու ինքդ ինչքան ցորեն ես պարտք Յեզորին, հը՞, ասա, ինչի՞ չես տալիս:

— Դձու վորտեղից դուքս ընկար Յեզորի հողաթափ, պատասխանեց հակառակորդը, քեզ ինչ թե պարտք եմ, քեզ ինչ թե չեմ տալիս, դու գնա քո լափը լախի նրա տանը:

— Ձենդ կտրի շուն շանվորդի, քու հերն անիծած, բղավեց խոսողը և վրա ընկավ հակառակորդին: Բռուցքները բարձրացան ողի մեջ ու իջան, կռիվն ու աղմուկն սկսվեց:

Այդ ժամանակ յեթե ուշի ուշով հետազոտելիք Յեզորի բնակարանի չորս կողմը, կտեսնելիք վոր մթության մեջ, ստվերի նման այնտեղերք թրև եր գալիս մեկը— մի կոմյերիտական, վորը «Մաճկալի» թղթակիցն եր: Նա վերջապես կանգառավ տան յետևում մի պատի տակ, վորի բարձրում, նեղ լուսամուտից յերևում եր ճրագի լույսը: Նա հեշտությամբ մագլցեց վեր, կախվեց լուսամուտից և գլուխը խոթելով ներս, սկսեց հետազոտել ներսը:

Նրա համար պարզվեց ամենը, թե ինչպես գյուղխորհրդի նախագահը յուրայիններով նրատած Յեզորի սեղանի շուրջը, կեր ու խում են

անուամբ և բաքեմաղթում նրա հաշտութեանը՝
ապա ցած թռչելով, անհետացավ մթության մեջ։

Նախագահն ու իր ընկերները բավական
կոնծելուց հետո, գլուխները տաքացրած դուրս
յեկան Յեզորի տանից և շտապեցին խրճիթ,
հասան են ժամանակ, յերբ ժողովականներն մեջ
սկսել եր խառնակություն, ուր խանգարիչ դեր
եյին կատարում Յեզորի կողմից դիտավորյալ
կերպով յեկած մարդիք, վորոնց ճանաչում եր
և նախագահը։

— Ես վոնց ան ձեր բանը, բղավեց հաջրած
նախագահը. — հայա ես մի սահաթ ա վոր բացա-
կայեցի եստեղից, իրար յախա-բողազ եք պատ-
ռում, բարբի յես ես գեղից մի որ բացակայում
եմ, բաս վիճից կլինի. բանն ինչումն ան, ով ա մե-
ղավորը, ասեք գցեմ «կուտուղկան» մկների
հետ մի լավ ջրիդ խաղ անի։

— Ա՛յ, են պիտանից թորոն, վոր հակառակ
ան խոսում կոռպերացիային, — խանութպան Յե-
զորի կողմն ա պաշտպանում, ասաց նույն այդ
մարդու հետ վիճողը։

— Քեզ ինչ, տաքացավ նախագահը — եսի
հասարակության ժողով ան, ով բերան ունի
պետք ա խոսի։

— Բայց խելքը գլխին բան խոսի, թե չե
ռեխը շաղ տալի ու ժողովը խանգարում ան։

— Համ... բարկացավ նախագահը, ուրեմն
կռիվ գցողը դու յես և վոչ թե Թորոն, դե դուքս
խրճիթից։

— Իրավունք չունես ինձ դուքս անելու,
հակառակեց վիճողը. քեզ ել եմ ճանաչում
«պարոն» նախագահ։

— Դուքս կորի եստեղից, թե չե գլուխդ
կշարդեմ, բղավեց նախագահը և վրա պըծնելով,
բռնեց հակառակորդի ոձիքից և սկսեց ուժով
դուքս քաշել դեպի դուռը։ Մի քանիսներն սկսան
պաշտպանել դուքս քաշվողի կողմը, մյուսները
նախագահի, աղմուկն ավելի սաստկացավ, վորից
ժողովականներից շատերը դուքս գնացին զըզ-
վանքով, մյուսներն ել իրար խառնվեցին. սկսան
միմյանց քաշքշել, մինչև վոր ժողովը լուրջաբար-
վեց և ամեն մարդ գնաց իր տունը։

4.

Յեգորի և տիրացույի ծրագիրը «հաջող-
ված եր»։ Նախագահի ոգնությամբ կոսպերա-
ցիայի հիմնական հարցը վիժեց և նրանք ինքնա-
բավական կերպով քթի տակ բավական խնդացին։

Նախագահը Յեգորի աչքի լիսն եր դառել,
վոր շարունակ ուրուք եր տալիս նրա շուրջը
իսկ Յեգորն շտապում եր կատարել նրա ամեն
մի պահանջը։

Բայց քնած չեն տեղական կոմբլիշը և
կոմյերիտականները: Նախ քան իր թղթակցու-
թյունն ուղարկելը «Մանկալ»-ին, մեզ ծանոթ
կոմյերիտականը բոլոր մանրամասնությունը
հայտնեց ընկերներին և ամենքի համար պարզ-
վեց հայտնի դավադրությունը կոռուքացիայի
գործի դեմ: Գումարելով միացյալ նիստ, քննե-
ցին գործի մանրամասնությունը, կազմեցին
անհրաժեշտ արձանագրություն նախագահի վե-
րաբերմունքի և բռնած դիրքի մասին, ուղար-
կեցին ուր հաբկն ե, պահանջելով կարգադրու-
թյուն, իսկ մինչև այդ, որերից մեկում, գյու-
ղացիք լցված խրճիթում, պարտադրում եյին ըն-
թերցանությամբ, յերբ մեկ ել մտավ փոստա-
տարը և բաց անելով արկղը, հանեց մի կապոց
լրագրեր և դրեց սեղանի վրա:

Գյուղ-խորհրդի նախագահն այդ ժամանակ
նստած եր մի անկյունում, իր քարտուղարի
հետ զբաղված եյին ինչ վոր գործով:

Բաց անելով լրագրի կապոցը, խրճիթվարը
բաժանեց ամենքին ինչ վոր ստացվել եր, ըստ
հասցեյի և նոր ստացված թարմ լրագիրը ձեռքե-
ձեռը անցնելով, սկսան կարդալ:

Կոմյերիտականների մի խմբակ, հավաքված
իրար գլխի, կարդում եյին «Մանկալ»-ը, յերբ

հանկարծ ընթերցողից մեկը վրա ընկավ մի հոգ-
վածի և բացականչեց.

— Լսեցե՞ք տղերք, լսեցե՞ք, նորությո՞ւն, նոր
հոգված մեր գյուղից:

Նրանց շրջապատեցին. և ուրիշներն ու ըն-
թերցողն սկսեց բարձրաձայն կարգալ հոգվածը:

— Նախագահի մասին ե, նախագահի, ամեն
կողմից բարձրացավ շշուկ և ամենքն ել ելեք-
տրականացան հոգվածի վրա, ու ինչքան հոգվածը
պարունակող «Մանկալ» կար, բոլորն ել սկսան
միաժամանակ կարգալ:

Հանկարծ ուղքի յեկավ և նախագահը, լսե-
լով իր անունը, վոր հարցն ու հետաքրքրու-
թյունն իր մասին ե, անմիջապես հափշտակեց
մի «Մանկալ» և սկսեց կարգալ: Մկզբում թը-
վաց, թե հոգվածը նրա վրա վոչ մի ազդեցու-
թյուն չի թողնում. բայց հետո, ընթերցման
հետ միասին սկսեցին դողալ ձեռքերը և «Ման-
կալ»-ը թռթռալովեր ու վար. կամաց-կամաց գույ-
նը յերեսից թռավ, դեմքը ծամածովել, վոր
վերջացնելուց հետո, թերթը վայր քցեց սեղանի
վրա ու չորս կողմն աչք ածելով, յերևի զննելու
համար թե ով ե գրել, մի անգամից հանկարծ
պայթեց և դրա հետ միասին հայհոյանքների և
սպառնալիքի մի տարափ թափել գրողի հասցե-
յին: Հոգվածը մանբռնամանորեն կանգ եր առել

Նախագահի վոչ միայն անշնորհքության, այլ և նրա իբրև անհարազատ տարր լինելու, նրա կապը կուլակների հետ, վորոնց ձեռքին իբրև գործիք, լքում է խորհրդային շինարարությունը և թե ինչպես կոոպերատիվ բանալու ժողովի որը նա խմուս էր խանութպան Յեգորի տանը, վորոնց հետ միասին խանգարեցին վոչ միայն ժողովը, այլ և խանգարեցին կոոպերատիվի բացումը գյուղում:

Նախագահի պայթելը վոչ մի հետևանք չունեցավ, վորովհետև նա չկարողացավ պարզել հողվածագրի ով լինելը, Թղթակից կոմյերիտականը ուրիշների պես չեր սիրում «պարծանքով» հայտնել իր կեղծ աշուճը. նա լուրջ և լուսկյաց ընկեր էր, բայց իսկական «ցեց» Խորհրդային իշխանության հակառակորդների համար, շարունակ սուր հողվածներով պարզելով նրանց ով և ինչ լինելը:

Յեվ նախագահը շատերի ոձիքից բռնեց, շատերին հայհոյեց, սպառնաց, բայց չկարողանալով գտնել իսկական գրողին, պոչը կտրած ոձի նման տազ արեց, սպասելով մի որ գտնել և շանթել նրան:

Բայց ուրբաթը շուտ յեկավ քան շաբաթը: Շատ չեր անցել, վոր մի որ գյուղամիջում կանգ առավ մի ավտոմոբիլ, մի խումբ մարդկանցով,

վորոնք ցած իջնելով դիմեցին դեպի խրճիթ։
Պարզվեց, վոր նրանք յեկել են շրջանից ու գա-
վառից, քննելու նախագահի արարքն ըստ կոմ-
բըշի արձանագրության և «Մանկալ»-ի հոդվածի։

Կոմբըշի, կոմյերիտականներից շատերի և
գյուղացիների աջակցությամբ ամեն ինչ պարզ-
վեց հանձնաժողովի առաջ, վորից միանգամայն
վտարեցին նախագահին իր պաշտոնից ու գյուղ-
խորհուրդից վորպես բախատ, անպետք ելեմեն-
տի և կուլակային տրամադրություններին յեն-
թակա ու հարբեցողի։

Գյուղական ընդհանուր ժողովի կողմից
զտվեց նաև գյուղխորհրդի կազմը, ներս մտան
խորհրդայնապես կենսունակ, առողջ տարրեր—
բատրակներից, չքավորներից ու միջակներից,
նախագահ ընտրվեց մի յերիտասարդ կուսակ-
ցական բատրակ, վոր կոմբըշին, կոմսոմոլին
ու տեղական որգաններին թե ու թիկունք ա-
րած, սկսեցին կազմակերպչական շինարարական
խելացի աշխատանքներ։

Յեզորի ոլորքը յետ տվեց, կծիկը խառնվեց,
քիթը քարին կպավ, վորովհետև կոռաբրացիայի
գործը հարյուր տոկոսով հաջողվեց ու խանութ-
թը բացվեց հենց իբրան—Յեզորի կրպակի դիմաց։

Ամեն առավոտ, ծեգն սկսվելուն պես, բաց-

վում եր կոռւպերատիւր, գյուղացիք մըջուհի պես շտապում եյին այնտեղ:

— Գրիգոր ջան, մի սապոն տուր, սպիշկա:

— Ինձ ել թեյ ու շաքար:

— Են չթից մի հինգ մետր կտրի Գրիգոր ջան, ամեն կողմից ձեն եյին տալիս անդամներն, իսկ հմուտ գործակատար Գրիգորը քաղցր դեմքով, արագ ու չափուկ ամենքին բավարարում եր, հետն ել իր կատակներով ծիծաղացնելով ամենքին:

— Տղերք ջան, ասում եր Գրիգորը հաճախ մետրը ձեռքն առնելիս ու կտորը չափելիս— աչքներդ վրա պահեք մեր խանութում փեյդա չգան յերկու ջանավարներ, թե չե մեր բանը բուրդ կլինի:

— Եդ ինչ բանը են դրանք, հարցնում են երկաներից մեկը:

— Վայ տնաշեն, չես իմանում, քմծիծաղ եր տալիս Գրիգորը— մեկը մուկն ա, վոր ուտում ա մեր շաքարը, բրինձը, մոմպասը, կտրում ա մանուֆակտուրեն, մեկն ել կուլակներն են, վոր կաշառված անդամների միջոցով «խնամիտբար» դուրս են տանում մեր ապրանքը կոռւպերատիւից:

— Այ համա ասեցիր հա... Շատ դրուստ ա, ավելացնում եյին ամենքը և կոռւպերատիւի որ ավուր վրա բարգավաճվում եր:

կամաց-կամաց Յեզոբի չուլը փոքրի տակն
ընկավ, խանութը դատարկվեց, ուր մի ժամա-
նակ միայն գինի ու ողի յեր ծախուամ, բայց
աշալուրջ նախագահի կողմից այդ ևս կտրվեց,
յենթարկվելով մի քանի անգամ տուգանքի:

Յեզոբը դարձավ փոքրում թույն հալածած,
Ֆշշացնող մի ոձ և ամեն ոք նրա մտածմունքի
առարկան կոռպերատիվն եր, թե ինչպես վերջ
տա իր քթի առաջ «ցցված» եղ հիմնարկությանը:

Իր խանութում նա մենակությունից խե-
լագարվում եր, յեթե տիրացուն փալասի պես
ամեն ոք, առավոտից մինչև իրիկուն վեր ընկած
չլիներ: Սա ել իր հին տեղում միշտ նստած,
գլխով հավանություն եր տալիս նրա անեծքնե-
րին ու հայհոյանքներին, վոր միշտ իր դարդե-
րից եր խոսում:

Նրա խանութում միշտ նստած եյին լինում
մի կամ յերկու հնամյա ծերունիներ, վորոնք
հենված իրենց ձեռնափայտերին հորանջում ու
ննջում եյին, կամ վերհիշում իրենց անցյալ ո-
րերը:

— Տիրացո՛ւ, մի որ ասաց Յեզոբը նրան,
բա եդ քու իմաստուն գլխում ել հունար չի մնա-
ցել եդ կոռպերատիվին վերջ տալո՛ւ...

— Որերով յես ել հենց դրա վրա յեմ մտա-
ծում ու վերջը յեկել եմ վորոշ յեզրակացության:

— Որինակ ի՞նչ...

— Պետք ւն վառել:

— Վհնց թե, ի՞նչը վառել:

— Ա՛յ, կոռպերատիվը...

— Հը՛մ... մտածեց Յեգորն ու մտքի գնաց, ապա քնածի պես զարթնելով, աչքերը չուելով տիրացունի վրա, մըմռաց...

— Հավ ես մտածել մեր տղա, բայց յեթե իմացվի...

— Սատանան ել չի իմանա, ինչ վոր դըրանք են եղի ականջումը քնած:

— Վհնց, զարմացավ Յեգորը:

— Բաս ի՞նչ, խանութը լիքն ապրանք լըցրած, իրեք կոպեկանոց մի դժիլ դնում են վըրան ու գնում քնում: Ինչ ուզենանք չենք կարող անել:

— Վոր եղպես ւն, ինչի՞ վառենք, վոր կորչի եղքան ապրանքը, հազր մաքրել տանք ելի՞:

— Համ են, համ են, հեղինակավոր տոնով ասաց տիրացուն, վոր ուզում եր ասել, թե առաջ դողանանք հետո վառենք:

Եեվ Յեգորն ու տիրացուն այդ որվանից գործի անցան:

Սուր աչքերը կարող եյին նկատել, վոր գիշերները Յեգորի տանը ներս ու դուրս եյին անում կասկածելի մարդիկ, ուտում խմում եյին, քչփչում ու գաղտագողի դուրս գնում:

Մի իրկնամուտ եր, վոր Յեզորը մի խուր-
շին ուսին գցած, անցնում եր գյուղի փողոց-
ներով և ամենքին հայտնում, վոր ինքը գործով
քաղաք ե գնում: Յերբ դուրս յեկավ գյուղից,
արդեն ամենքը քնած էին իրենց խաղաղ խըր-
ճիթներում, ուստի Յեզորը խցկվեց կանաչ մա-
ցառների մեջ, նստեց ու սպասեց:

Հետզհետե գիշերային մթության մեջ Յե-
զորին մոտեցան ուսն կասկածելի մարդիկ, ապա
տիրացուն, իրենց հետ վերցրած մեշուկներ և
մի նավթի աման:

— Գիտե՞ք, փսփսաց ներկաներից մեկը.—
կոռպերատիվի պատի յետևից կարելի յե պատը
ծակել և ամեն ինչ տանել:

— Ճիշտ ե, հարեց տիրացուն, ենտեղ ան-
մարդաբնակ ե և մի ավերակ տուն, հենց եդ-
տեղից կարելի յե գործն սկսել:

Այնուհետև մեկ մեկ քաշվեցին ստվերներն
ու մտան գյուղ, ուղևորվելով դեպի կոռպերա-
տիվի խրճիթի յետևը:

Գյուղի փողոցները միանգամայն ամայի
էին. շներն անգամ հանգիստ մրափում էին
խոտի դեզերի գլխին, իսկ կոռպերատիվի խա-

նութի շենքը միանգամայն լուռ, մթության մեջ կանգնած եր անպաշտպան ու մենակ։ Ասես նա ցավից անքուժ եր, յերբ իր յետևի պատի մեջ զգուշ ու կամաց գործում եյին քլունգն ու «լինգը»։

Կես գիշերից անց, կոռպերատիվի մերձակայքից, մթության մեջ սլաքի նման անհետանում եյին մարդիկ, ճկված լիքը մեշոկների ծանրության տակ, վորոնք խանութի ապրանքը քաշում եյին նախորոք վորոշված թագստոցը։ Գործն արդեն վերջացրած՝ գաղտագողի, կուզեկուզ գնում եյին նաև Յեգորն ու արացուն ամեն մեկը մի բան առած թևերի տակ, ապահով, վոր վոչ վոք չկա, վոր հասկանաք, կամ տեսներ նրանց վոճիքը։ Նրանք շտապում եյին իրենց տան կողմը։ Ու յերբ կոռպերատիվի սահմանից ծովեցին մի այլ փողոց, հենց նույն դուռդացին, վոր կովի բռնվեց Թորոյի հետ ժողովում, պատահաբար իրենց դարպասից դուրս գալով ու հեռվից նկատելով յերկու մոտեցող սովերներին, ինչ վոր կասկած ծագեցնրա սրբատում, ուստի սքլվելով դարպասի յետևը, սպասեց, մինչև նրանք յեկան ու անցան իր առջևով։

— Տիրացուն ու Յեգորը... շնչաց նա ինքն իրան, — վորտեղից են գալիս ես գայլերը, ի՞նչ բան ե թևերի տակինը և դուրս գալով նորից

փողոց, բավական ժամանակ մնաց կանգնած
խիստ տարակուսված:

Հենց այդ ժամանակ, հանկարծ մթության
մեջ փայլատակեց մի լույս և ելի անհետացավ.
գյուղացին տեսողությունը լարեց, սկսեց նայել
չորս կողմը, մթության մեջ, յերբ լույսը վայր-
կենաբար ելի փայլատակեց ինչ վոր կարմիր
արյան գույնով, ելի հանգեց, ելի բարձրա-
ցավ և այս անգամ ծավալելով գիշերային մը-
թությունը: Գյուղացին կասկածելով վազեց
գեպի ցած, ուր սկսել էին յերևալ կրակի լե-
զուներ: Մոտենալով կոոպերատիվին, նա իր
աչքերին չհավատաց, վոր այրվում է կոոպե-
րատիվ խանութը և հանկարծ սթափվելով, մի
անգամից ուժով մեկ սկսեց բղավել ու վազ-
վզելով փողոցները, ահազանգ տալ.

— Հավար, հավար, հասե՛ք, կոոպերատիվը
վառվում է:

Ահազանգը տարածվեց գյուղով մեկ, և
գյուղացին, վոր կոոպերատիվում Թորոյի հետ
վիճող անձնավորությունն էր, վորին նախագահը
բռնությամբ դուրս քշեց խրճիթից, և վորը
նույնպես ընտրվել էր արդեն գյուղ-խորհրդի
անգամ, իսկույն իմաց տվեց նախագահին կոմ-
բիլիի քարտուղարին ու շատ ընկերներին, մե-
կեն գյուղը վոտքի կանգնեց և շտապեց գեպի

կոռպորատիվ, վերցրած դույլ, կճուճ, բղուղ, կամ, բահ ու քլունգ: Շենքը ամբողջովին բռնունկված, չորս կողմից այրվում եր, բարձրանում եյին հրեղեն լեզուները՝ գյուղով մեկ տարածելով չարագուժ ծուխն ու մառախուղը:

Շատ ուշ հանգվեց կրակը, բայց շենքն արդեն այրվել եր ամբողջովին: Հետազոտությունը հայտնաբերեց հրդեհում գործող չար ձեռքերի գոյությունը, գտնելով խանութի յետեի պատի մեջ բացված անցքը: Գյուղխորհրդի ականատես անդամի ցուցմունքով անմիջապես ձերբակալվեցին տիրացուն ու Յեգորը:

Այդ գիշեր չքնեցին խորհրդի, կոմբշիշի, կոմսոմոլի բոլոր անդամները: Կանգնած լինելով կատարված տխուր փաստի առաջ նրանք յերբեք չեյին կասկածել ու յենթադրել, թե ի՞նչ վտանգ և վնասեղից կարող եր առաջ գալ կոռպորատիվի հասցեյին: Բոլորն ել ուրուրի նման ցրվեցին գյուղի բոլոր անկյունները հայտնաբերելու գողացված ապրանքները:

Սոսկաց տիրացուն իր ամբողջ եյությամբ, սկսեց դողալ և իր կաշին փրկելու համար ամբողջ մեղքը բարդեց Յեգորի վրա, խոստովանելով ամեն ինչ և իշխանության ձեռքը տալով դավադրությանը մասնակցող բոլոր ընկերներ:

բին: Տարված ապրանքն ամբողջովին գտնվեց և հանցագործները բանտ ուղարկվեցին:

Մյուս որն և յեթ հայացավ համայնական ժողով, գյուղական բոլոր որգանների տնհատական ու հասարակական ընդհանուր միջոցներով կալան գործի, ուր դեկավարում եր գլխավորապես սխալն ուղղելու գիտակցությունը և կարճ ժամանակում կառուցեցին այս անգամ ծրագրված ավելի հարմար ու գեղեցիկ շենք և կոտակերատիվը հաղթական կերպով ծառացած այրված շենքի փլատակների տեղում, իր ճակատին կրում եր փառավոր ցուցանակ, իսկ գլխին կարմիր, ծածանվող դրոշակ:

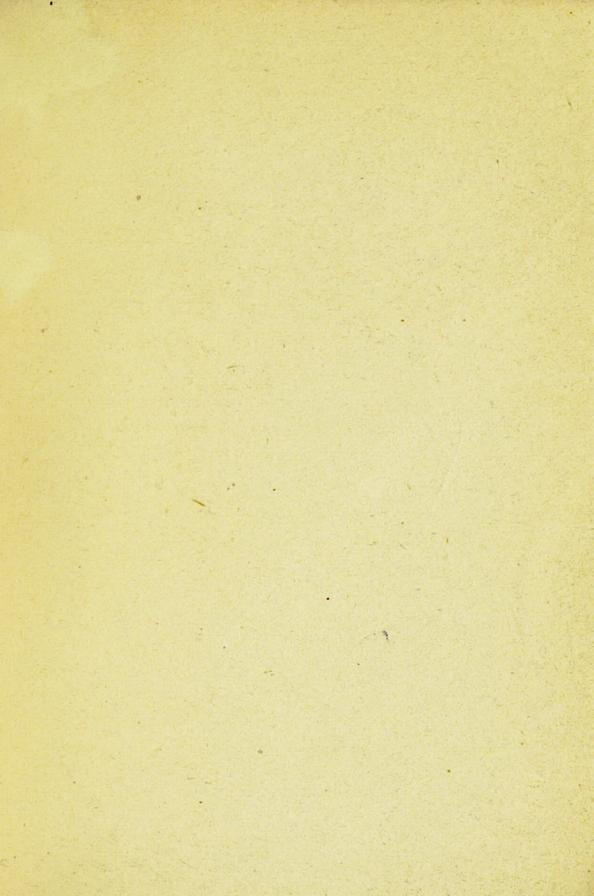
Այժմ ընթերցողին կրհեաաբքբքի մի հարց, թե ինչ յեղավ կոտակերատիայի դեմ մեղանշողների վերջը:

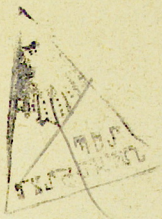
Վորպես իրական բայց բացառիկ դեպք, իր մնասակար կողմերով, ապա դեմքեր, վորոնք զոհ և գործիք դարձան կուլակ տաբերին՝ մնասելով խորհրդային-սոցիալիստական շինարարությանը, գյուղ համայնքի խորհուն մտածող շերտը նրանց մասին պահանջեց կազմել ցուցադրական դատ—գործը քննել մասսայի ներկայությամբ:

Յեվ անս մի որ դատական սեասիան իր ամբողջ կազմով յեկավ շքշան, հայտարարեց ա-

մենքին ցուցադրական դատի մասին, ուր շտապեցին վոչ միայն դեպքը կատարված գյուղացիք, այլ և մյուս համայնքներից շատերն, ակա-նատես լինելու գործի քննությանը:

Ներկա եյին բազմաթիվ վկաներ, ապա դա-տը լուսաբանող ու պարզաբանող կողմեր, մե-ղադրողներ և պաշտպանողներ, վորպիսի պրո-ցեսը տևեց մինչև 4 օր: Յեգորը վորպես կու-լակ, իսկ տիրացուն վորպես ճրիակեր հոգևո-րականության կաստայում յեփված, անուղղելի ելեմնստ և կուլակի խորհրդատու, յենթարկվե-ցին կալանքի յերկար տարիներով, իսկ նրանց աղդեցության տակ գործիք դառած անգիտակից չքավոր գյուղացիները կարճ ժամանակում գղշա-ցին իրենց արածն, ուղղիչ տանը սովորեցին գրագիտություն ու դուրս գալուց հետո, կյանքի մեջ, դարձան օրինակելի աշխատավորներ մեր շինարարության ասպարիզում:

ԳԼԱ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0045857

[104.]

677

A868

9172 10 4.